

3. ÜNİTE: FELSEFENİN ALANLARI

FELSEFENİN ALANLARI

1. BİLGİ FELSEFESİ	5. DİN FELSEFESİ
2. VARLIK FELSEFESİ	6. SANAT FELSEFESİ
3. BİLİM FELSEFESİ	7. SİYASET FELSEFESİ
4. AHLÂK FELSEFESİ	

2. VARLIK FELSEFESİ (ONTOLOJİ)

A. Varlık Felsefesinin Konusu ve Problemleri

Varlığı ele alan felsefe dalına varlık felsefesi (ontoloji) denir. Felsefe ilk olarak varlık felsefesiyle doğmuştur. Felsefenin doğuşunda yer alan doğa filozofları varlığın kaynağını ve ilk nedeni (arkhe) ararken düşüncelerini akıl ve doğaya dayandırarak evreni açıklamaya çalışmışlardır.

Varlık felsefesi, varlığın ne olduğunu, anlamını, doğasını, yapısını, ilkelerini ve türlerini inceleyen felsefe disiplini. Varlıkla ilgili her türlü konu ve soruyu araştırma alanına alır.

Varlığı konu olarak ele alan felsefe, genel bir varlık kavramı üzerinde durur. Varlık, evrende varolan her şeyin ortak adıdır. Buna göre varlık, insan bilincinin dışında ondan bağımsız olabileceği gibi, zihne bağımlı olarak da bulunabilir.

Varlık Felsefesinin Soruları

1. Evren neden yaratılmıştır?	4. Varlığın amacı nedir?
2. Varlık var mıdır?	5. Varlığın özü nedir?
3. Varlık değişken midir?	6. Varlığın sonu var mıdır?

Varlık Felsefesinin Problemleri

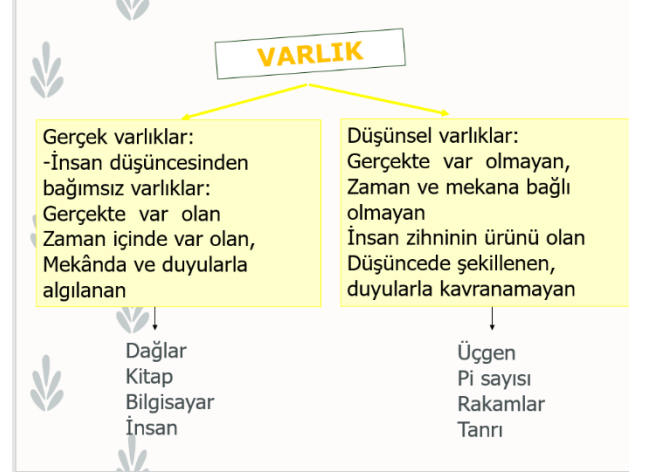
- ✚ Varlığın Olup Olmadığı Problemi
- ✚ Varlığın Mahiyeti Problem
- ✚ Evrende Amaçlılık Problemi

Varlık Türleri

Felsefede iki türlü varlıktan söz edilir: **Gerçek (reel) varlık ve İdeal (düşünsel) varlık**

Örneğin, ağaç, kalem, ev gibi nesneler insan zihninden bağımsız olarak varolan **gerçek varlıklardır**. Bu tür (gerçek) varlıklar zamana ve mekana bağlı olarak değişir, gelişir ve yok olabilirler.

Sayılar, geometrik şekiller, p (pi) sayısı gibi insan bilincinde ve ona bağımlı olarak varolan **düşünsel (ideal) varlıklar** da vardır. Bu varlıklar zaman ve mekan dışı olup, zihnimizde olduğunu kabul ettiğimiz varlıklardır.

Örnek Soru

Genel olarak evrende var olan her şeye varlık denir. Felsefe ise varlığı, reel varlık ve ideal varlık olmak üzere iki şekilde ele alır:

– Reel varlık, belirli bir zaman ve mekanda var olan, duyu organları ile kavranan, değişen, gelişen varlıklardır.

– İdeal varlık, duyu organları ile kavranamayan, var oluşu zihin ile olanaklı olan, sabit, değişmez, zaman ve mekan dışı varlıklardır.

Bu bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi varlık olmaları bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) Erik ağacı
- B) Yağmur suyu
- C) Beş sayısı
- D) Kız kulesi
- E) Felsefe kitabı

Örnek Soru

“Var olan” denilince, yalnızca beş duyu organımızla algıladıklarımız akla gelmemelidir. Atomdan galaksilere, ruhtan Kaf dağına dek pek çok nesne gerçek dünyada yahut zihinde ayrı bir varlık alanına karşılık gelmektedir. **Bu açıklamada varlık hakkında anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Olgusaldır.
- B) Fenomendir.
- C) Maddedir.
- D) Hem gerçek hem ideadır.
- E) Hem değişen hem değişmeyendir.

Örnek Soru

Varlık felsefesinde “var olan” kavramıyla, zamanda ve mekânda var olan nesnelerin yanında, zihinde varlık bulan nesneler de kastedilmektedir. **Buna göre “var olan” hakkında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?**

- A) Sadece olgulardan ibarettir.
- B) Tüm “var olan” düşünen bir zihne bağlıdır.
- C) Zihnin dışında algılanan her şeydir.
- D) İnsan bilgisinin sınırlarını aşmaktadır.
- E) Soyut ve somut olma özelliğine sahiptir.

Örnek Soru

Astronomi, uzayı; biyoloji, canlıları; psikoloji ise insan davranışlarını inceler. Bütün bunlarda ortak olan ise var olan şeyler olmalarıdır. Bu bizi varlık hakkındaki en temel soruya götürür.

Buna göre aşağıdakilerin hangisinde felsefenin varlığı kendisine konu edinen disiplini ve bu disiplinin temel sorusu doğru olarak verilmiştir?

- A) Ontoloji - Varlık nedir?
- B) Epistemoloji - Doğru bilgi mümkün müdür?
- C) Etik - Evrensel ahlaki ilkeler var mıdır?
- D) Epistemoloji - Değer nedir?
- E) Ontoloji - Güzel nedir?

Bilim ve Felsefenin Varlığa Bakış Açısı

Bilimin Varlığa Bakış Açısı

- Varlığı var kabul eder ve varlığını sorgulamaz.
- Varlığı parçalara bölerek araştırır. Fizik, kimya, biyoloji gibi.
- Varlık vardır, madde olarak dış dünyada bulunur.
- Deneyssel yöntemle varlığa ilişkin bilgi sahibi olmaya çalışır.

Felsefenin Varlığa Bakış Açısı

- Var olup olamadığıyla ilgili kesin yargıda bulunmaz.
- Varlığı bir bütün halinde açıklar. Hem gerçek hem ideal varlıklarla ilgilenir.
- Varlığın ne olduğu felsefede, düşünüre göre değişir.

Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisi bilim ve felsefenin varlığı ele alış tarzını yansıtmamaktadır?

- A. Bilime göre varlık olgusaldır.
- B. Felsefe varlığı bir bütün olarak ele alır.
- C. Felsefe sadece ideal varlığı inceler.
- D. Bilim varlığa determinist açıdan bakar.
- E. Bilimler yöntemlerine göre varlığı parçalara ayırır.

Örnek Soru

Felsefe şeyleri bize göründükleri halleriyle incelediği kadar, bunların arka planında neler olabileceğine dair genel açıklamalarla da ilgilenir. Bu anlamda felsefe, Sümerlilerden bu yana algıların tanzim edilerek transandantal bir bütünlüğe ulaşılması sürecidir. Bilim ise gün geçtikçe uzmanlaşmakta, ayrıntılarda boğulmaya devam etmektedir. **Parçada anlatılan temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Bilim varlığa eleştirel yaklaşırken, felsefe kesin kabuller içermektedir.
- B) Bilim deney ve gözleme, felsefe akıl yürütmeye dayanmaktadır.
- C) Felsefe pratik kaygılar için, bilim teorik amaçla yapılmaktadır.
- D) Filozoflar elde ettiği sonuçları bilim adamlarının hizmetine sunmaktadır.
- E) Felsefe varlığı bütüncül olarak incelerken, bilim parçalayarak ele almaktadır.

Varlık Felsefesi Temel Kavramlar

- **Öz:** Bir şeyi o şey yapan, kendisi olmadan o şeyin var olmayacağı şeydir. Ör: Arı bal yapan bir hayvandır.
- **Arkhe:** Evrenin oluşumundaki ilk ana maddedir.
- **Töz (Cevher):** Var olmak için kendinden başka hiçbir şeye muhtaç olmayan şeydir. Ör: Tanrı
- **Metafizik:** Fizikötesi, varlıkla ilgili duyu organlarımızı aşan konuları ifade eder.
- **Ontoloji:** Varlık felsefesi anlamına gelir.
- Ontoloji, sadece varlık problemini incelemesine rağmen; metafizik, varlık probleminin yanında bilgi, bilim ve değerler alanında ortaya çıkan, **bilimsel verilerle çözülemeyen problemlerle de uğraşır**. Bu anlamda metafizik, ontolojiden daha kapsamlıdır.

Örnek Soru

Evrenin ve varlıkların kendisinden geldiği şey anlamına gelen; kendisine bir şeyin yüklenebileceği fakat kendisinin başka bir şeye yüklenemeyen şeylere felsefe dilinde ne ad verilir?

- A) Töz
- B) İdea
- C) Fenomen
- D) Form
- E) Logos

Örnek Soru

- I. Evrenin ana maddesi nedir?
- II. İnsan eylemlerinde özgür müdür?
- III. Yalnızca maddesel varlıklar mı vardır, yoksa tinsel varlıklar da var mıdır?
- IV. Varlık var mıdır?
- V. Varlık kaç tarzdadır?

Verilen sorulardan hangileri diğerlerinden farklı bir felsefe disiplinine aittir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

Örnek Soru

Bir felsefe öğretmeni, derse başlamadan önce kürsüde bulunan sandalyeyi eline alıp öğrencilere, “Bu sandalyenin var olduğunu kim kanıtlayacak?” diye sorar. Bunun üzerine öğrencilerden biri öğretmenine şöyle bir soru yöneltir: Hangi sandalyenin? **Bu parçaya göre felsefenin, varlığa bakış açısı aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Varlığı tarzlara ayırması	D) Varlığın var olduğunu kabul etmesi
B) Varlıktan şüphe etmesi	E) Görünen nesneler üzerinde araştırma yapması
C) Olgusal varlık alanını sorgulaması	

A) VARLIĞIN VAR OLUP OLMADIĞI PROBLEMİ

1. Realizm (Gerçekçilik): Varlık insan zihninden bağımsız olarak vardır.

>Thales: su >Anaximandros: aperion >Anaximenes: hava >Herakleitos: ateş

2. Nihilizm (Hiççilik): Varlık yoktur. Gorgias: Hiçbir şey var olamaz, olsa da bilinemez, bilinse de anlatılamaz. ‘Varlık’ nedir sorusuna verilen ortak bir cevap yoktur. Her filozof varlığı farklı şekilde tanımlamaktadır. Öyleyse varlık tanımlanamaz.

B) VARLIĞIN MAHİYETİ PROBLEMİ

Realizm görüşünü savunan düşünürler varlığın olduğunu kabul etmişlerdir. Fakat ‘Gerçek varlık nedir?’, ‘gerçek varlığın kaynağı nedir?’ gibi sorularda görüş farklılıkları yaşamışlardır. Ortaya çıkan görüşler aşağıdaki gibidir:

Oluşçuluk	→	Varlık oluştur
İdealizm	→	Varlık ideadır
Materyalizm	→	Varlık maddedir
Düalizm	→	Varlık madde ve ideadır.
Fenomenalizm	→	Varlık fenomendir.

1. Oluşçuluk: Varlık Oluştur

Varlık oluştur. Evrende durağan hiçbir şey yoktur. Varlığın statik olarak ele alınamayacağı, onun bir değişme ve oluş süreci içerisinde ele alınması gerektiğini söyler. **Her şey sürekli “oluş” içindedir. Evrendeki her şey düzenli değişir.** Hayat bir oluş süreci içinde, var ve yok olmanın sürekli ardı ardına gelmesinden oluşur. “Aynı ırmakta iki kez yıkanamazsınız.”

2. İdealizm: Varlık İdeadır

Düşünce ile kavranılan , düşüncenin konusu olan şeye idea denir. İnsan zihninden bağımsız bir varlığın ya da gerçekliğin var olduğunu kabul ederler.

Beş duyu organıyla kavranamayan fakat akıl veya düşünce ile kavranan varlıktan söz ederler. İdealizme göre gerçek varlık ‘düşünsel’ varlıktır. İdea değişmez ve sonsuzdur. **(Ör: Platon & İdealar Dünyası,)**

3. Materyalizm: Varlık Maddedir

Varlığı madde olarak kavrayan anlayışa materyalizm denir. Buna göre bilinç, ruhi varlık dahil bütün varlıklar maddeden türemiştir. Maddenin dışındaki bir varlık alanını (metafizigi) reddeder.

Ör: İlk Çağ'da Materyalizm: Doğa filozoflarının varlığı madde olarak açıklaması; Thales «su»

❖ **Demokritos (MÖ 460-370):** Atomcu mekanik materyalizmin kurucusudur. Her şey atom ve boşluktan oluşmuştur. **Thomas Hobbes (1588 - 1679):** Cisimci materyalizmin kurucusudur. Maddeden ayrı bir ruhun varlığını reddeder. Var olan varlıklar, maddenin şekil almış türü olan cisimlerdir. Ruh ve diğer varlıklar maddeden oluşur. Gerçekten var olan, yer kaplayan cisimdir. Zihinsel faaliyetler, düşünceler, duygular bile fiziksel süreçlerdir. **Karl Marx (1818 - 1883):** Madde düşünceyi yaratır. Gerçek varlık hareket halindeki maddedir. «.... *fikir, maddi dünyanın insan aklında yansımasından ve düşünce biçimlerine dönüşmesinden başka bir şey değildir.*»

4. Düalizm: Varlık hem idea hem maddedir

Temsilcisi: Descartes (1588 - 1679)

Descartes'e göre varlık hem madde hem de düşüncedir. **Düalist (ikici) bir varlık** görüşüne sahiptir.

Varlık, ruh ve beden gibi iki ayrı cevherden meydana gelir. Maddenin özelliği yer kaplamak, ruhun özelliği ise düşünmektir. Örneğin el yer kaplamakta ama düşünmeyen madde olan ele iğne batırıldığında ruh onu duymaktadır.

5. Fenomenalizm: Varlık Fenomendir (Görüngücülük)

Gerçek varlık algıladığımız varlıktır. Bilgi de görünenin bilgisidir. Algı olmadan varlık olmaz.

Yalnızca görünür olanların varlığı doğrudur. Önemli olan bireyin varlığı nasıl 'algıladığıdır'.

Anahtar kelime: Öznellik, Öznel idealizm

Temsilcisi: Husserl (1888 - 1937)

Örnek Soru

Varlık felsefesi, olgusal ya da zihinsel tüm varlıkları, daha doğrusu bir bütün olarak 'varlık'ı inceler. Varlığından ya da yokluğundan, niçin ve nasıl var olduğundan ve var olanın ne olduğundan emin olmaya çalışır. **Buna göre varlık felsefesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Varlığın belli bir tarzıyla sınırlı olmadığı
- B) Varlığın var olduğundan kuşku duymadığı
- C) Varoluşun kaynağı hakkında düşündüğü
- D) Varlığın kendisini konu edindiği
- E) Varlığın yapısını anlamaya çalıştığı

Örnek Soru

Bütün olaylar mekanik bir şekilde birbirlerine bağlıdır.

– Düşünce ve onun etkinlikleri beyinde meydana gelen süreçlerdir.

– Değerler ve idealler farklı fiziksel etkileşimlere verilen adlardır.

Bu açıklamalar, aşağıdaki akımlardan hangisine aittir?

- A) Nihilizm
- B) Materyalizm
- C) İdealizm
- D) Nominalizm
- E) Fenomenoloji

Örnek Soru

Varlık var mıdır, yok mudur; bunu tartışmanın ne yararı var? Varlığın idea mı, yoksa madde mi olmasının ne önemi var ki? Asıl olan eğer bir şey var ise; ve o şeyin insan yararına olup olmamasıdır.

Bunları söyleyen kişi, aşağıdakilerden hangisiyle nitelendirilir?

- A) Septik
- B) Nihilist
- C) Pragmatist
- D) İdealist
- E) Materyalist

Örnek Soru

Bireysel olan duyum olayından başka herhangi bir duyu gerçekliğini gözlemleyemeyiz. Duyusal gerçeğin gerisinde kalan metafizik bir varlığı ya da ilk olan durumda olan ana maddeyi bilmemiz ve onun hakkında bir bilince sahip olmamız da mümkün değildir. **Bu görüşler, aşağıdaki felsefe akımlarından hangisine yakındır?**

- A) Nihilizm
- B) İdealizm
- C) Materyalizm
- D) Empirizm
- E) Rasyonalizm

Örnek Soru

Felsefede, varlığı kendinden olup varlığının bir nedeni bulunmayan ve var olmaması düşünülemeyen varlıklar tanımlanırken kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Logos
- B) Mümkün varlık
- C) Fenomen
- D) Mutlak varlık
- E) Arkhe

Not:

***Mümkün varlık:** Var olmak için başka bir şeye ihtiyaç duyan varlıktır. Örneğin, Tanrı mutlak varlıksa insan mümkün varlıktır.

Örnek Soru

Hegel'e göre, düşüncedeki değişimler maddedeki değişimlere yol açar. Buna göre, Hegel'le ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İdealist olduğu
- B) Materyalist olduğu
- C) Mutlak varlık düşüncesini reddettiği
- D) Varlığın iki tözü olduğunu düşündüğü
- E) Varlığı oluş olarak kabul ettiği

Örnek Soru

Bu karmakarışık dünyada sen kim oluyorsun? Sen aslında birer gölge varlık olmaktan ibaretsin; gölge ise sadece bir yansımadır. Asıl olan güneştir, ay ışıdır. Buna göre sen de dahil, evren, evrendeki bütün varlıklar birer gölgedir. Hepimiz gölgeleri görmeye alışmışız, gerçek sanıyoruz; oysa gerçek olan güneştir, gölgeye alışık olan gözümüz güneşte kamaşır, bir şey göremez. Bu dünyada gördüklerimiz gerçeğin sadece bir yansımadan ibarettir, gerçek değildir.

Bu parçadaki kişinin görüşleri aşağıdakilerden hangisine yakındır?

- A) Gorgias'ın nihilizmine
- B) Hobbes'un materyalizmine
- C) Aristoteles'in rasyonalizmine
- D) Descartes'in düalizmine
- E) Platon'un idealizmine

Varlığın Niceliğine Yönelik Görüşler

Varlığın mahiyeti probleminin bir diğer ilgilendiği konu ise varlığın niceliğidir (sayıdır). Bu konudaki görüşler monizm (tekçilik), dualizm (ikicilik) ve pluralizm (çokçuluk) olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir.

✚ **Monizm:** Türkçede tekçilik olarak bilinir. Varlıkların var oluşlarının tek bir gerçeklikten meydana geldiğini iddia eden anlayışa denir. Örneğin: Thales – Su, Hegel – Geist ***Tek Unsur**

✚ **Düalizm:** Türkçede ikicilik denir. Varlığa bakışında indirgenemezdir. Temelde iki varlık ögesinin bir diğerine indirgenemez oluşu üzerine varlık teorisini geliştirmiştir. Descartes dualist anlayışa sahip bir filozoftur. Ona göre ruh ve beden birbirine indirgenemeyen iki ayrı töz olarak varlığın temelini oluştururlar. ***İki Unsur**

✚ **Plüralizm:** Türkçe karşılığı çokçuluktur. Varlık teorisinde tekçi ve ikici görüşlerden farklı olarak ikiden fazla unsurla nesneler dünyasının varlığını açıklar. Empedokles (MÖ 492-432) pluralist anlayışa sahip bir filozoftur. Hava, su ve ateş kendinden önceki filozofların buldukları – varlığı oluşturan – unsurlardır. Kendisi bunlara toprak ögesini de eklediği için varlık görüşünde “dört unsurcu” filozof olarak bilinir. ***İkiden fazla Unsur**

Örnek Soru

Empedokles'e göre, varlıkların ilk ögesi tek başına ne su ne atom ne hava ne de ateştir. Doğada dört arkhe vardır. Hava, ateş, su ve toprak. Doğadaki her şey, bu dört maddenin ayrışmasından veya birleşmesinden oluşur. Her şey değişir fakat bu dört temel öge değişmez. Bunlar her zaman aynı kalırlar, hiçbir zaman oluşmazlar; fakat birleşerek ya da ayrılarak çok ya da az olurlar.

Empedokles'in parçada sözü edilen varlık görüşü aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilmektedir?

- A) Monizm
- B) Düalizm
- C) Plüralizm
- D) Panteizm
- E) Materyalizm

Örnek Soru

Ontoloji, varlığın imkanı, varlığın niteliği ve niceliği üzerine yapılan tartışmalara dayanan felsefe disiplinidir. Bu tartışmalar sonucunda çeşitli varlık görüşleri ortaya çıkmıştır. **Buna göre, aşağıdakilerden hangisi varlığın niceliği üzerine ortaya çıkan görüşlerden biridir?**

- A) Nihilizm
- B) İdealizm
- C) Materyalizm
- D) Monizm
- E) Fenomenoloji

C. EVRENDE AMAÇLILIK PROBLEMİ

a. Mekanizm Görüşü

Materyalizmi temel alan bu görüşe göre evren kendi iç yasalarına göre işleyen bir yapıdadır. Evrendeki her şey doğal bir nedensellik içinde gerçekleşir. Buna yön veren bir Tanrı ya da soyut bir unsur yoktur.

Varlıklar evrendeki fizik yasalarına göre şekillenirler. Bu yüzden belli bir amaca yönelik hareket etmezler.

b. Teleolojik Görüş

Mekanizme karşı çıkan bu görüşe göre evrene yön veren Tanrısal bir irade vardır. Bu yaklaşımda evren; ilahi bir plan ya da bir zihinsel amaç doğrultusunda oluşturulmuştur. Var olanlar Tanrı tarafından önceden tasarlanmıştır.

Örnek Soru

Evrendeki her şey insanın yaşamasına uygun olacak şekildedir. Öyle ki, evrenin başlangıcından bugüne her şey tüm koşullar tam da insan yaşamını mümkün kılacak şekilde ayarlanarak devam ede gelmiştir. Bunun kendiliğinden ve tesadüfen gerçekleşmesini düşünmek akla aykırıdır. Çünkü en basit bir makine bile bir akli gerektirmektedir. Buna göre makineden daha karmaşık olan evreni üstün akıl Tanrı'ya dayandırmamak akılsızlıktır.

Bu parça, Tanrının varlığı ile ilgili aşağıdaki kanıtlardan hangisine işaret etmektedir?

- A) Ontolojik kanıt
- B) Kozmolojik kanıt
- C) Teleolojik kanıt
- D) Ahlak kanıtına
- E) Dini tecrübe kanıtına